

Cuprins

Cuvânt-înainte	17
Abrevieri.....	21
Titlul I. Considerații generale privind instituția moștenirilor.....	25
Capitolul I. Reguli generale privitoare la moștenire	30
Secțiunea 1. Precizări terminologice.....	30
1. Termenul „moștenire”, „succesiune”, „ereditate”.....	30
2. Termenul „ <i>de cuius</i> ”, „autor”	32
3. Termenul de „succesibil”, „succesor”, „moștenitor”, „ereditate”	32
4. Termenul de „masă succesorală”	33
Secțiunea a 2-a. Tipuri de moștenire	34
1. Noțiuni generale.....	34
2. Moștenirea legală (<i>ab intestat</i>).....	35
3. Moștenirea testamentară	37
4. Coexistența moștenirii legale cu cea testamentară.....	38
5. Fundamentele transmisiunii succesoriale.....	40
Secțiunea a 3-a. Caracterele juridice ale transmisiunii moștenirii	42
1. Noțiuni generale.....	42
2. Caracterele juridice ale transmisiunilor succesoriale.....	42
2.1. Transmisiune pentru cauză de moarte	42
2.2. Caracter universal.....	43
2.3. Caracter unitar	45
2.3.1. Succesiunea anomală	46
2.3.2. Amintirile de familie	57
2.3.3. Codul de drept canonic al Bisericii Romano-Catolice și Codul Canoanelor Bisericilor Orientale, respectiv Biserica Romană Unită cu Roma, Biserica Greco-Catolică.....	59
2.4. Caracter indivizibil	60
Capitolul II. Deschiderea moștenirii	64
Secțiunea 1. Locul și data deschiderii succesiunii	64
1. Aspecte generale	64
2. Locul deschiderii succesiunii.....	65
3. Data deschiderii succesiunii.....	70
Secțiunea a 2-a. Condițiile cerute pentru a succede	73
1. Enumerarea condițiilor	73
2. Capacitatea succesorală	74
2.1. Noțiunea de capacitate succesorală	74
2.2. Persoanele care au capacitate succesorală	75
2.3. Persoanele care nu au capacitate succesorală	78
3. Vocația la moștenire	80

3.1. Vocația generală, abstractă.....	80
3.2. Vocația concretă.....	81
4. Nedemnitățile succesorală.....	81
4.1. Noțiuni.....	81
4.2. Nedemnitățile de drept. Cazuri de nedemnități.....	83
4.2.1. Atentatul la viața celui care lasă moștenirea.....	83
4.2.2. Atentatul la viața unui alt succesibil.....	84
4.3. Nedemnitățile judiciare. Cazuri de nedemnități.....	86
4.4. Caracterele nedemnității succesorală.....	87
4.5. Modul de operare a nedemnității.....	88
4.6. Efectele nedemnității succesorală.....	88
4.6.1. Efectele nedemnității față de nedemn.....	89
4.6.2. Efectele nedemnității față de descendenții nedemnului.....	90
4.6.3. Efectele față de terți. Teoria moștenitorului aparent.....	91
4.6.4. Înlăturarea efectelor nedemnității.....	92
5. Succesibilul să nu fi fost dezmoștenit.....	93
Titlul II. Moștenirea legală.....	94
Capitolul I. Devoluțiunea legală a moștenirii.....	94
Secțiunea 1. Condițiile moștenirii legale.....	94
1. Noțiuni introductive.....	94
2. Vocația succesorală legală.....	94
3. Principiile devoluțiunii legale a moștenirii și excepțiile de la aceste principii (art. 964 C. civ.).....	98
3.1. Primul principiu – Principiul chemării la moștenire a rudelor, în ordinea claselor de moștenitori.....	98
3.2. Al doilea principiu – Atribuirea bunurilor în cazul dezmoștenirii.....	100
3.3. Al treilea principiu – Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă.....	101
3.3.1. Prima excepție.....	101
3.3.2. A doua excepție – Reprezentarea succesorală.....	101
3.4. Al patrulea principiu – Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad, chemate la moștenire.....	114
3.4.1. Prima excepție – Reprezentarea succesorală (împărțirea pe tulpini).....	115
3.4.2. A doua excepție – Împărțirea pe linii în cadrul clasei a II-a.....	115
Secțiunea a 2-a. Reguli aplicabile diferitelor categorii de moștenitori legali.....	117
1. Descendenții.....	117
1.1. Împărțirea moștenirii între descendenți.....	118
1.2. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al descendenților.....	119
2. Ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați.....	120
2.1. Ascendenții privilegiați.....	121
2.1.1. Vocația părinților firești în cazul adopției.....	121
2.1.2. Vocația adoptatorului.....	122
2.2. Împărțirea moștenirii între ascendenții privilegiați și între ei și colateralii privilegiați.....	122

2.3. Caractere juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților privilegiați	124
2.4. Colateralii privilegiați.....	124
2.5. Împărțirea moștenirii între colateralii privilegiați.....	127
2.6. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor privilegiați	131
3. Ascendenții ordinari.....	131
3.1. Împărțirea moștenirii între ascendenții ordinari	132
3.2. Caractere juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților ordinari	133
4. Colateralii ordinari.....	133
4.1. Împărțirea moștenirii între colateralii ordinari	134
4.2. Caractere juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor ordinari	135
5. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor	135
5.1. Condiții cerute soțului supraviețuitor pentru a moșteni.....	135
5.2. Caractere juridice ale dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	138
5.3. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor reglementate de Codul civil.....	139
5.3.1. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor în concurs cu clasele de moștenitori	139
5.3.2. Modul de stabilire a cotei de moștenire a soțului supraviețuitor.....	142
5.3.3. Corelația dintre dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor și comunitatea de bunuri a soților – comunitatea legală/comunitatea convențională	144
5.3.4. Dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor asupra mobilierului și obiectelor de uz casnic. Particularități. Natura juridică	145
5.3.5. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor	150
6. Vacanța succesorală.....	156
6.1. Noțiune	156
6.2. Natura juridică	158
6.3. Procedura constatării vacanței succesoriale.....	160
6.4. Certificatul de vacanță succesorală.....	164
Titlul III. Liberalitățile	166
Capitolul I. Trăsături generale	166
1. Introducere	166
2. Liberalitățile sunt acte juridice gratuite	167
2.1. Elementul obiectiv.....	167
2.2. Elementul subiectiv	168
3. Liberalitățile și actele dezinteresate (actele de binefacere).....	173
4. Formalismul.....	174
5. Liberalitățile. Dispoziții comune	175
6. Consimțământul	176
6.1. Viciile de consimțământ	177
7. Capacitatea.....	178

7.1. Incapacități de a dispune	180
7.2. Incapacități de a primi	181
8. Obiectul liberalității	182
9. Cauza	183
9.1. Elementul material.....	183
9.2. Elementul psihologic	183
10. Forma	186
11. Voințele pioase	187
Capitolul II. Contractul de donație	189
Secțiunea 1. Donația – liberalitate clasică	189
1. Noțiunea.....	189
2. Interpretarea contractului de donație	189
3. Caractere juridice ale contractului de donație.....	190
3.1. Caracterul gratuit al donației	190
3.2. Caracterul solemn al contractului de donație.....	191
3.3. Caracterul unilateral al contractului de donație	192
3.4. Caracterul translativ de proprietate al contractului de donație	193
4. Condițiile de validitate ale contractului de donație.....	193
4.1. Condiții de fond.....	193
4.1.1. Capacitatea de a contracta	193
4.1.2. Consimțământul părților.....	194
4.1.3. Un obiect determinat și licit	194
4.1.4. O cauză licită și morală	195
4.2. Condiții de formă ale contractului de donație	195
5. Principiul irevocabilității donațiilor	199
5.1. Clauze incompatibile cu principiul irevocabilității.....	202
5.1.1. Condițiile pur potestative stipulate în favoarea debitorului	202
5.1.2. Plata datoriilor viitoare nedeterminate	203
5.1.3. Dreptul donatorului de a dispune în continuare de bunul donat.....	203
5.1.4. Rezervarea dreptului de denunțare unilaterală a contractului	203
5.2. Clauze permise a fi inserate în contractul de donație	203
5.2.1. Clauze prin care contractul de donație este afectat de un termen.....	204
5.2.2. Clauze prin care contractul de donație este afectat de o condiție.....	204
5.2.3. Clauze prin care se stipulează plata datoriilor prezente	204
5.2.4. Clauza de reîntoarcere convențională a bunului donat.....	204
5.2.5. Clauze ce privesc donația cu rezerva uzufructului.....	205
5.2.6. Clauza de inalienabilitate	205
6. Revocabilitatea donațiilor între soți	206
7. Celelalte cauze de revocare a donațiilor	208
7.1. Revocarea donațiilor pentru neexecutarea sarcinilor.....	208
7.2. Revocarea pentru ingratitudine.....	210
7.2.1. Revocarea donației pentru atentat la viața donatorului sau a unei persoane apropiate lui	211
7.2.2. Revocarea pentru fapte penale, cruzimi sau injurii grave la adresa donatorului	212

7.2.3. Revocarea pentru refuz de alimente	213
7.2.4. Acțiunea în revocare	214
7.3. Revocarea promisiunii de donație	216
Secțiunea a 2-a. Efectele contractului de donație	216
1. Efectele donațiilor între părți	216
2. Obligațiile donatorului	217
3. Obligațiile donatarului	218
4. Opozabilitatea donațiilor în raport cu terți	219
Secțiunea a 3-a. Donațiile indirecte, donațiile simulate și darurile manuale	220
1. Donațiile indirecte	220
1.1. Renunțarea la un drept	221
1.2. Remiterea de datorie	222
1.3. Stipulația în favoarea unei terțe persoane	223
1.4. Plata datoriei altuia	223
2. Donațiile simulate	223
2.1. Donațiile deghizate	223
2.2. Donația simulată prin interpunere de persoane	225
3. Darurile manuale	226
3.1. Noțiuni	226
3.2. Obiectul darului manual	227
3.3. Problema darurilor de nuntă	230
3.4. Dovada darului manual	230
4. Donațiile făcute viitorilor soți în vederea căsătoriei și donațiile între soți (donațiile mutuale)	231
Secțiunea a 4-a. Alte tipuri de liberalități (liberalități atipice)	236
1. Clauza de preciput	237
1.1. Reglementare	237
1.2. Natura juridică	239
1.2.1. Clauza de preciput – act convențional	239
1.2.2. Clauza de preciput – <i>act mortis causa</i>	240
1.2.3. Clauza de preciput – liberalitate	241
1.2.4. Concluzii	247
2. Sponsorizarea	248
2.1. Forma contractului	248
2.2. Caracterele juridice ale contractului de sponsorizare	248
2.3. Părțile contractului	251
2.4. Obiectul contractului de sponsorizare	252
2.5. Efectele și încetarea contractului de sponsorizare	253
3. Mecenatul	253
3.1. Elemente specifice mecenatului	254
3.2. Efectele actului de mecenat	255
3.3. Mecenatul este o donație atipică	255
3.4. Mecenatul nu este o varietate a legatului cu titlu particular	256
4. Liberalități care prezintă dificultăți de calificare	256
4.1. Actele de executare a unor obligații naturale	257

4.2. Liberalitățile remuneratorii sau modice.....	258
4.3. Donațiile de bunuri viitoare (<i>mortis causa</i>) și instituirea contractuală.....	260
4.3.1. Argumente „ <i>in favorem</i> ”.....	260
4.3.2. Instituirea contractuală. Definiție.....	262
4.3.3. Efectele donației de bunuri viitoare în timpul vieții donatorului.....	264
4.3.4. Efectele donației de bunuri viitoare după decesul donatorului.....	265
4.3.5. Donația de bunuri viitoare și rezerva succesorală.....	266
4.3.6. Reducțiunea donației de bunuri viitoare făcută anterior căsătoriei.....	266
4.3.7. Reducțiunea donației de bunuri viitoare făcută în timpul căsătoriei.....	267
4.3.8. Concluzii.....	267
5. Donațiile pioase (cele făcute în favoarea bisericii).....	268
Titlul IV. Moștenirea testamentară.....	271
Capitolul I. Testamentul.....	271
Secțiunea 1. Noțiunea de testament.....	271
1. Moștenirea testamentară.....	271
2. Testamentul. Definiție.....	271
3. Caracterele juridice ale testamentului.....	272
3.1. Testamentul este un act juridic unilateral din punct de vedere al formării sale.....	273
3.2. Testamentul este un act juridic esențialmente personal.....	273
3.3. Testamentul este un act juridic individual.....	274
3.4. Testamentul este un act juridic solemn.....	274
3.5. Testamentul este un act juridic pentru cauză de moarte.....	275
3.6. Testamentul este un act juridic esențialmente revocabil.....	275
4. Cuprinsul testamentului.....	276
Secțiunea a 2-a. Condiții de fond și de formă ale testamentului.....	277
1. Condiții de fond pentru validitatea testamentului.....	277
1.1. Capacitatea.....	277
1.1.1. Incapacitățile de a dispune prin testament.....	277
1.1.2. Incapacitățile de a primi prin testament.....	279
1.2. Consimțământul.....	282
1.3. Obiectul testamentului.....	284
1.4. Cauza testamentului.....	285
2. Condiții generale de formă pentru validitatea testamentului.....	288
2.1. Forma scrisă.....	288
2.2. Forma actului separat – Interzicerea testamentului reciproc (conjunct).....	290
2.3. Sancțiunea nerespectării condițiilor de formă.....	295
2.3.1. Limitări și derogări ale efectelor nulității absolute.....	296
3. Proba testamentului.....	298
4. Interpretarea testamentului.....	298
Capitolul II. Diferite feluri de testamente.....	301
Secțiunea 1. Testamentele ordinare.....	301

1. Condiții speciale de formă. Enumerare.....	301
2. Testamentul olograf.....	302
2.1. Precizările necesare în legătură cu aceste trei condiții de formă.....	303
2.1.1. Scrierea.....	303
2.1.2. Data.....	305
2.1.3. Semnătura.....	307
3. Testamentul autentic.....	310
Secțiunea a 2-a. Testamente privilegiate.....	315
Secțiunea a 3-a. Alte forme testamentare.....	317
1. Testamentul privind sumele de bani depuse la orice instituție de credit (C.E.C. sau la alte unități bancare).....	317
2. Testamentul făcut de cetățenii români în străinătate.....	320
3. Testamentul internațional.....	321
Capitolul III. Regimul juridic al principalelor dispoziții testamentare.....	322
Secțiunea 1. Legatul.....	322
1. Definiție. Desemnarea legatarului.....	322
2. Clasificarea legatelor. Criterii de clasificare.....	325
2.1. Clasificarea legatelor după obiectul lor.....	325
2.1.1. Legatul universal.....	326
2.1.2. Legatul cu titlu universal.....	328
2.1.3. Legatul cu titlu particular (singular).....	330
2.1.4. Problema cumulului de legate.....	337
2.1.5. Sarcina excesivă a legatului cu titlu particular.....	337
2.1.6. Cheltuielile predării legatului.....	337
2.1.7. Dreptul de preferință al creditorilor moștenirii față de legatari.....	338
2.2. Clasificarea legatelor în funcție de modalitatea care le afectează.....	338
2.2.1. Legatul simplu.....	338
2.2.2. Legatul cu termen.....	339
2.2.3. Legatul sub condiție.....	340
2.2.4. Legatul cu sarcina (<i>sub modo</i>).....	341
2.3. Testamentul pios.....	343
Secțiunea a 2-a. Ineficacitatea legatelor.....	345
1. Noțiune. Cauze.....	345
2. Nulitatea legatelor.....	345
3. Revocarea legatelor.....	346
3.1. Revocarea voluntară a legatelor.....	347
3.1.1. Revocarea voluntară expresă (directă).....	347
3.1.2. Revocarea voluntară tacită sau indirectă.....	348
3.2. Retractarea revocării voluntare a legatelor.....	361
3.3. Revocarea judecătorească a legatelor.....	362
4. Caducitatea legatelor.....	365
4.1. Cazurile de caducitate.....	366
5. Consecințele ineficacității legatelor. Dreptul de acrescământ (sau de adăugire).....	372

6. Substituția vulgară și legatul conjunctiv	372
Secțiunea a 3-a. Exheredarea	375
1. Noțiune	375
2. Tipurile exheredării	381
2.1. Exheredarea directă	381
2.2. Exheredarea indirectă	381
2.3. Exheredarea sancțiune (clauza penală)	382
Secțiunea a 4-a. Execuțiunea testamentară	384
1. Noțiune	384
2. Natura juridică a instituției executorului testamentar	385
3. Atribuțiile și puterile executorului testamentar	387
4. Încetarea execuțiunii testamentare	389
Capitolul IV. Limitele dreptului de dispoziție asupra moștenirii	391
Secțiunea 1. Limitarea dreptului de dispoziție al testatorului	391
1. Considerații introductive	391
2. Interzicerea pactelor asupra unei succesiuni viitoare	391
3. Interzicerea substituțiilor fideicomisare	393
3.1. Substituțiile fideicomisare permise de lege	396
3.1.1. Studiu analogic	397
3.1.2. Natura juridică a substituției	399
3.1.3. Cele două etape ale substituției	400
3.1.4. Donația graduală	400
3.1.5. Substituția fideicomisară în viziunea Codului civil	403
3.2. Liberalități reziduale	406
3.2.1. Fideicomisul fără obligație	406
3.2.2. Legatul de residuo	406
3.2.3. Dublul legat condițional	410
4. Fiducia	410
5. Substituția vulgară	411
Secțiunea a 2-a. Reserva succesorală și cotitatea disponibilă	411
1. Moștenitorii rezervatari. Preliminarii	411
1.1. Cotitatea disponibilă și rezerva succesorală	412
1.2. Caracterele juridice ale rezervei	413
1.3. Calculul rezervei. Generalități	416
1.4. Moștenitorii rezervatari	418
1.4.1. Reserva soțului supraviețuitor	418
1.4.1.1. Cotele de rezervă ale soțului supraviețuitor	420
1.4.1.2. Particularități ale rezervei soțului supraviețuitor	422
1.4.1.3. Cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor	423
1.4.2. Reserva descendenților	424
1.4.3. Reserva ascendenților privilegiați	425
2. Concluzii privind rezerva succesorală	429
3. Calculul rezervei și a cotității disponibile. Reducțiunea liberalităților excesive	429
Secțiunea a 3-a. Reducțiunea liberalităților excesive	433
1. Noțiune	433

2. Persoanele care pot invoca reducăiunea	434
2.1. Efectele reducăiunii.....	435
3. Ordinea reducăiunii liberalităăilor excesive.....	436
3.1. Legatele se reduc înaintea donaăiilor.....	436
3.2. Legatele se reduc toate deodată și proporăional cu valoarea lor.....	436
3.3. Donaăiile se reduc succesiv în ordinea inversă a datei lor, începând cu cea mai nouă.....	437
3.4. Reducaăiunea unor liberalităăi speciale.....	437
4. Efectele reducăiunii liberalităăilor excesive.....	439
5. Imputarea liberalităăilor	439
Secăiunea a 4-a. Raportul donaăiilor.....	440
1. Noăiune și reglementare	440
2. Donaăii supuse raportului.....	441
3. Donaăii scutite de obligaăia de raport (art. 1150 C. civ.).....	441
4. Condiăiile obligaăiei legale de raport al donaăiilor	442
5. Modurile de efectuare a raportului.....	443
6. Căile de realizare a raportului	444
7. Raportul datoriiilor.....	445
Titlul V. Transmisiunea moștenirii	447
Capitolul I. Dreptul de opăiune succesorală.....	447
Secăiunea 1. Noăiuni generale privind dreptul de opăiune succesorală.....	447
1. Opăiunea succesorală – drept potestativ.....	447
2. Variante de opăiune succesorală (Conăinutul dreptului de opăiune succesorală).....	448
3. Subiectele dreptului de opăiune succesorală	449
3.1. Moștenitorii legali	450
3.2. Legatarii.....	450
3.3. Dreptul creditorilor succesibilului	451
3.3.1. Acăiunea oblică.....	453
3.3.2. Acăiunea pauliană.....	454
4. Caracterele juridice ale actului de opăiune succesorală	455
5. Condiăii de validitate ale actului de opăiune succesorală	460
6. Termenul de opăiune succesorală. Reglementare.....	466
6.1. Natura juridică a termenului de opăiune succesorală.....	471
6.2. Domeniul de aplicare al termenului de opăiune succesorală	473
6.3. Termenul de opăiune succesorală	473
6.4. Suspendarea termenului de opăiune.....	474
6.5. Întreruperea termenului de opăiune.....	476
6.6. Repunerea în termenul de opăiune	476
6.7. Efectele împlinirii termenului de opăiune succesorală.....	478
Secăiunea a 2-a. Exerciăarea dreptului de opăiune succesorală.....	479
1. Acceptarea pură și simplă a moștenirii	479
1.1. Acceptarea voluntară expresă, directă.....	479
1.2. Acceptarea voluntară tacită	481

1.2.1. Acte cu semnificația acceptării tacite.....	481
1.2.2. Rezerva (declarația) expresă de neacceptare.....	487
1.3. Acceptarea pură și simplă forțată.....	489
1.3.1. Natura juridică.....	489
1.3.2. Condițiile acceptării forțate.....	489
2. Efectele acceptării pure și simple.....	491
2.1. Efecte generale.....	491
2.2. Efecte speciale (în cazul acceptării forțate).....	493
2.3. Alte efecte.....	494
3. Renunțarea la moștenire.....	499
3.1. Condițiile renunțării la moștenire.....	501
3.2. Efectele renunțării la moștenire.....	502
3.3. Revocarea (retractarea) renunțării la moștenire.....	504
Capitolul II . Transmisiunea activului și pasivului succesoral.....	506
Secțiunea 1. Obiectul transmisiunii.....	506
1. Transmisiunea activului succesoral.....	506
2. Transmisiunea pasivului succesoral.....	507
2.1. Situația creditorilor personali ai moștenitorilor.....	510
2.2. Regresul între moștenitori. Insolvabilitatea unuia dintre moștenitori.....	510
2.3. Raportul datoriilor.....	511
3. Separarea masei patrimoniale a bunurilor moștenite. Situația creditorilor succesiunii.....	511
4. Transmisiunea posesiunii moștenirii. Moștenitorii sezinari. Sezina.....	513
5. Trimiterea în posesie. Dreptul comparat.....	530
6. Preluarea bunurilor de către moștenitorii nesezinari.....	532
Secțiunea a 2-a. Dovada calității de moștenitor.....	533
1. Stabilirea legii aplicabile succesiunii.....	534
2. Regulamentul (U.E.) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului.....	538
3. Încheierea finală.....	541
4. Certificatul de moștenitor sau de legatar. Natura juridică.....	544
5. Certificatul de lichidare a pasivului succesoral.....	555
6. Partajul succesoral.....	558
7. Certificatul de calitate succesorală.....	561
8. Certificatul european de moștenitor.....	563
Secțiunea a 3-a. Petiția de ereditate.....	569
1. Noțiune.....	569
2. Părțile.....	570
3. Natura juridică.....	571
4. Efectele acțiunii.....	572
Secțiunea a 4-a. Indiviziunea și împărțea moștenirii.....	572
1. Indiviziunea succesorală.....	572
2. Modalități ale partajului.....	574
3. Împărțea de ascendent.....	575
3.1. Efectele împărțelii de ascendent.....	577
3.2. Ineficacitatea împărțelii de ascendent.....	578

Ioan Popa

Drept civil
Moșteniri și liberalități

Universul Juridic
București
-2013-

***Fiicei mele Diana Ioana și celor trei copii ai săi,
Luca, Matei și Toma***

Cuvânt-înainte

Am scris această carte pornind de la convingerea care s-a dovedit, în final a fi fost falsă, că voi avea o sarcină relativ simplă, de a „moderniza” o carte mai veche devenită desuetă, consacrată aceleiași teme.

Foarte curând mi-am dat seama de neadevărul convingerii mele inițiale. Dacă la început speram să-mi îndeplinesc obligația autoasumată, într-un termen relativ scurt, am constatat, în final, că efortul meu (care a durat puțin peste doi ani), a fost mult mai mare – mai oneros (fără o conotație pecuniară a termenului) și riscant, în același timp, decât estimările mele inițiale.

Pe măsură ce avansam în studiul temei propuse, mi-am dat seama că Noul Cod civil nu reprezintă doar „*un petic de postav nou la o haină veche*” și nici „*un vin nou într-un burduf vechi*” (aluzie la cele două parabole redată de Luca și Matei, făcând în acest fel și legătura cu doi din cei trei nepoți ai mei).

În primul rând, Noul Cod civil este o „*haină nouă*” dar care va trebui „*peticită*” cu siguranță în viitorul apropiat și, în al doilea rând, este un „*vin nou*”, turnat într-un „*burduf nou*”, dar care, pentru a fi cu adevărat bun, va trebui să prindă puțină „*vechime*”.

Noul Cod civil nu este categoric Vechiul Cod civil „*actualizat*”¹.

Acest fapt l-am resimțit acut în dificila mea incursiune printre textele acestui Nou Cod. Nu am regăsit printre aceste texte nici „*codul genetic*” binecunoscut al Codului civil francez, locul acestuia fiind luat (binemeritat sau nu, se va vedea ulterior) de Codul civil al Provinciei Quebec.

Vom putea constata după câțiva ani de aplicare a acestui Nou Cod dacă pragmatismul de tip *common law* a înlocuit, cu succes sau nu, *civil law* milenară în spațiul european.

Pentru aducerea la bun sfârșit a lucrării propuse, m-am inspirat dintr-un vast (și nu prea) material bibliografic, constatând foarte repede că viteza cu care acest material tinde să crească este mult mai mare decât aceea cu care eu reușeam să-l parcurg, astfel încât, în ultimă analiză a trebuit să mă limitez doar la câteva lucrări în materie, mulțumindu-mă doar cu lecturarea tuturor celorlalte care mi-au „căzut”, întâmplător sau nu, în mână.

Materia moștenirilor și a liberalităților de care m-am ocupat în special este pe cât de abstractă, pe atât de interesantă. Poate caracterul ei abstract o face mai puțin atrăgătoare, însă, de îndată ce vei pătrunde cât de puțin într-un asemenea univers, vei avea plăcerea să descoperi frumuseți nebănuite, înțelegând prin aceasta teorii, concepții, idei despre rațiune, drept, morală, religie.

---

¹ Am avut în vedere considerațiile exprimate de M. Nicolae în lucrarea *Codex Juris Civilis. Noul Cod civil. Ediție critică* T1, Ed. Universul Juridic, București, 2012, XLVI, unde autorul detaliază în mod convingător această chestiune.

Ca arie de cuprindere, lucrarea și-a propus, desigur nu în modul cel mai fericit, să trateze atât dreptul la moștenire, cât și materia liberalităților, *inter vivos* și *mortis causa*. Nu am făcut altceva decât să urmăresc, cât se poate de fidel, opțiunea legiuitorului român care, în Cartea a IV-a a Codului civil tratează materia moștenitorilor – Titlurile I, II și IV –, incluzând în Titlul III liberalitățile.

Incluziunea nu este întâmplătoare, cele două materii fiind complementare, susținându-se reciproc și contribuind fiecare la mai buna înțelegere a celeilalte.

Ca mod de integrare a liberalităților în materia succesiunilor poate că nu am ales varianta cea mai potrivită. Poate că cititorul va fi mai puțin exigent, având în vedere că un asemenea mod de tratare a problemei este utilizat în premieră în doctrina românească.

În privința termenilor folosiți, am ezitat îndelung între termenul „moștenire” preferat de Codul civil și „succesiune” preferat poate de doctrină și care are fără îndoială o notorietate incontestabilă. În ultimă analiză, am ales varianta legiuitorului, nerenunțând însă la termenul consacrat de „succesiune”, pe care l-am folosit în egală măsură ca sinonim. Dacă întreaga doctrină și legislație pe care le-am studiat și care se revendică a fi chiar izvoare ale Codului civil (franceză, italiană, a Provinciei Quebec) utilizează termenul „succesiune”, nu vedem totuși de ce legiuitorul român a înțeles să rămână „original”, folosind în continuare termenul „moștenire”. Vom observa însă pe parcursul analizei noastre că legiuitorul român a „ratat” și în alte abordări modernizarea reglementării de dragul unui tradiționalism păgubos. Evocăm în acest sens doar materiile reprezentării succesoriale a renunțătorilor, interzicerea testamentului conjunct (inclusiv a legatului particular conjunct), teoria sezinei, instituirea contractuală pentru a puncta instituțiile a căror modernizare a fost amânată.

Din aceste motive lesne de înțeles am considerat necesară reiterarea unei anumite argumentații pentru a sublinia necesitatea abandonării unor puncte de vedere *tradiționale*, ancorate în „*spiritul românesc*” pe care, iată, fără să vrem, l-am considerat incapabil de regenerare.

Este în firea lucrurilor ca oamenii, în general, să-și construiască anumite „strategii”, să-și facă anumite calcule etc., în funcție de reglementările existente. Nu este însă în firea lucrurilor să nu încerci să modernizezi anumite reglementări pe motivul că o asemenea încercare ar conduce la schimbarea „*moravurilor*” deja existente și care au înflorit sub imperiul reglementării vechi.

Am considerat surprinzătoare opțiunea legiuitorului de a califica certificatul de moștenitor ca dovadă a dreptului de proprietate cu privire la bunurile cuprinse în document, fără niciun fel de nuanțări. Este riscantă o asemenea calificare prin posibilitatea generalizării ei asupra tuturor bunurilor defunctului, chiar și asupra celor care nu erau deținute de către defunct cu titlu de proprietar.

Atenția noastră s-a îndreptat (totuși) prea puțin și asupra modului în care dreptul canonic (în sens larg) se raportează la tema succesiunilor. Nu ar fi lipsită de

interes aprofundarea acestei teme mai ales în privința reglementărilor derogatorii de la dreptul comun în materie succesorală.

Pe parcursul întregii analize am încercat să stabilesc *intenția legiuitorului* care nu se dezvăluie foarte clar în anumite texte ale Codului civil. Pentru aceasta, am părăsit aproape total vechile *tipare* de gândire și analiză, încercând să ne adaptăm noutății textelor.

Nu sunt convins că am reușit, nici măcar satisfăcător, ceea ce ne-am propus. Sper ca cititorul să fie îngăduitor.

Studiul consacrat succesiunilor și liberalităților se adresează în primul rând studenților facultăților de drept, deși, prin complexitatea lui, nu este ușor de citit. Studiul se adresează, în egală măsură, teoreticienilor și practicienilor dreptului fiind, credem, un instrument util.

Nu am considerat necesară adâncirea unor dezbateri doctrinare cu privire la probleme mai mult sau mai puțin controversate, întrucât am evitat crearea unui *instrument de lucru* greoi, voluminos, care la prima vedere îți anulează orice dorință de a-l citi.

Totuși, pentru clarificarea teoriilor cu privire la anumite instituții, am apelat la izvoare, încercând să decelăm cauzele pentru a putea analiza efectele. Așa se explică deseori incursiuni pe care le-am făcut în istoria dreptului civil francez sau în istoria altor sisteme de drept.

Nu putem încheia aceste scurte considerații fără să ne exprimăm întreaga noastră grațitudine față de profesorii noștri, față de autorii lucrărilor din care ne-am inspirat, considerând că orice cuvinte de apreciere (dacă vor exista) asupra lucrării de față se cuvin în exclusivitate lor.

Brașov, 2013

Dr. Ioan Popa

Titlul I

Considerații generale privind instituția moștenirilor

Moartea nu ne dezvăluie tainele vieții. Ne deschide doar o fereastră către lumea de „dincolo” pentru a privi fascinați de ordinea care domnește în această lume.

Responsabil pentru ordinea din această „lume” este dreptul moștenirii și al liberalităților.

1. Dreptul succesiunilor este un drept al ororii absolute, moartea, al cărei tragism domină condiția umană prin certitudinea și prin caracterul implacabil ce o caracterizează. Tot ceea ce este pământean este destinat să moară, într-o distrugere totală. Totul piere, ființele și lucrurile, chiar și persoanele juridice îmbătrânesc și dispar. Nimic din ceea ce este uman nu poate fi etern, totul este efemer. Decesul, departe de a fi un punct final, deschide un pod pe care îl traversează *de cuius* către o altă viață, dar pe care-l traversează mai ales personalitatea defunctului însoțită de bunurile acestuia, către proprii moștenitori, care preiau atât bunurile, cât și personalitatea celui decedat. Care ar putea fi diferența între o persoană care a murit și o persoană care nu a existat niciodată? Există oare o diferență? Trecând peste posibilele răspunsuri afirmative, apreciem că în mod miraculos **voința** defunctului îi supraviețuiește acestuia, și se impune celor vii cu o forță uluitoare care de multe ori este mai mare decât forța care pune în mișcare voințele celor în viață. De unde vine o asemenea forță? Poate din respectul pios pe care cei vii îl au față de cei trecuți într-o altă viață, dar care și-au lăsat pe acest tărâm voințele lor.

Oricum rămâne un miracol faptul că voința unei persoane decedate se respectă și se execută poate cu mai multă forță decât voințele celor în viață.

2. Dreptul succesiunilor este în același timp un drept al vieții. Succesiunea este transmisiunea din generație în generație, *le mort saisit le vif*, cum spunea vechiul drept francez, sugerând, printre altele, principiul continuării personalității defunctului¹. Între viață și moarte sunt legături invizibile și inexplicabile. Moartea

---

¹ Ph. Malaurie, L. Aynes, *Les Successions, Les libéralités*, Defrenois, 2006, p. 1; J.Ph. Levy, A. Castaldo, *Histoire du droit civil*, 2ème ed., Dalloz, 2010, p. 1365, nr. 982. Sezina are mai multe conotații. Cea care ne interesează în studiul de față este sezina de plin drept (*le mort saisit le vif*) ceea ce semnifică faptul că *de cuius* îl pune în sezină el însuși pe moștenitor (în sensul că îl pune în posesia bunurilor succesiunii).

Sezina apare pentru prima dată în Franța și este recunoscută în textele normande – *Les Assises de Clarendon* (1259). Care a fost rațiunea de a exista a sezinei? Conform lui Eusebe de Lauriere (scriitor din sec. al XVII-lea), *de cuius* îl „însezina” pe cel viu (moștenitorul său) în mod direct, evitând astfel trecerea bunurilor succesoriale în posesia seniorului care transmitea posesia bunurilor

nu întotdeauna este urâtă („moartea e frumoasă” – J. Anouilh-Euridice, este „seara unei zile frumoase” – Philemon et Baucis sau „moartea este dimineața unei zile eterne” – Monteverdi). Moartea este uneori chiar așteptată ca o izbăvire, ușurare („o Moarte, puterea ta este mare și admirabilă” – Rousard, sau „viața nu-mi prea priește; moartea o să mi se potrivească poate mai bine” – Chateaubriand).

3. Apoi, ideea continuării personalității defunctului este ancorată tot în preceptele morale, religioase conform cărora anumite persoane preiau nu numai patrimoniul defunctului, dar îi continuă chiar și personalitatea acestuia. Așa fiind, chiar în dreptul pozitiv, legatarului cu titlu particular nu îi este recunoscută calitatea de „moștenitor” (și în sensul de continuator al personalității defunctului) ci doar aceea de legatar, acestuia eliberându-i-se certificat de legatar și nu de moștenitor. Moștenitorii defunctului plătesc sarcinile și datoriile acestuia. Cei vii plătesc pentru cei morți, tot ca o dovadă a solidarității, a continuității între cei vii și cei trecuți într-o altă viață.

4. Testamentul reprezintă poate întruchiparea cea mai pregnantă a legăturii între cei morți și cei vii. Voința persoanei se impune chiar și după moartea sa, devenind obligatorie ca un lucru sacru, existând chiar temerea că cei morți se vor răzbuna în cazul în care nu li se îndeplinește ultima lor voință.

Cei morți pot influența și influențează chiar voința celor vii și prin faptul că cei morți rămân veșnic vii în memoria moștenitorilor lor și nu numai a acestora. Moartea unei persoane nu aduce întotdeauna pacea între cei vii. Dimpotrivă, cele mai îndelungate și atroce războaie au avut ca izvor probleme legate de succesiune (în sens larg).

De multe ori, cu scopul bine intenționat de a preveni eventualele conflicte ce ar putea apărea după moarte, se utilizează diferite mecanisme juridice de genul

---

către succesori numai contra unei taxe. Această modalitate de însezinare a apărut ca urmare a caracterului extrem de împovăraător al regulii existente în **fiefurile** senioriale, conform căruia „vasalul” mort îl însezinează pe seniorul său, urmând ca succesorii celui mort să-i „presteze omagiu” seniorului pentru a putea intra în posesia bunurilor succesoriale.

S-a considerat că cei care trăiau împreună cu *de cuius* aveau deja posesia bunurilor succesiunii astfel încât nu era nevoie să preia această posesie de la senior contra unei taxe (importante). Mai exista o rațiune: evitarea „iacenței” (*hereditas iacens*, existența unei moșteniri fără moștenitori) la acea dată neaplicându-se retroactivitatea acceptării moștenirii.

Chiar dacă este absent sau ignoră decesul, moștenitorul este astfel protejat. Cutuma din Paris va consacra expres sezina prin formula rămasă celebră „*Le mort saisit le vif, son hoir le plus proche et habile à lui succéder*” (1580). Dispoziții analoge se regăsesc în cutuma din Orleans, de unde a fost preluată în Codul civil francez.

Așadar, în sensul originar, sezina reprezenta punerea în posesia bunurilor succesoriale „chiar de către *de cuius*” a celor mai apropiați moștenitori ai acestuia. Vom analiza sensul actual al instituției și rolul său, mai ales în condițiile dreptului civil român, vezi infra nr. 690.

partajului de ascendent pentru a rezolva definitiv problemele succesoriale încă din timpul vieții.

Din păcate, nu de puține ori, încercarea este zadarnică, fiind chiar ea însăși generatoare de conflict.

Asupra tuturor acestor aspecte, urmează să ne referim, mai mult sau mai puțin, mai temeinic sau mai puțin temeinic în cele ce urmează, fiind conștienți că viața, în general, precum și efectele produse după moarte sunt mult mai dinamice decât puterea noastră de a le surprinde.

5. Sediul materiei

Dreptul moștenirilor și al liberalităților își trage esența, în principal, din următoarele dispoziții legale:

1. art. 46 al Constituției României cu privire la garantarea dreptului la moștenire.

2. Codul civil¹ care, în Cartea a IV-a – Despre moștenire și liberalități, cuprinde Titlul I. Dispoziții referitoare la moștenire în general, Titlul II. Moștenirea legală, Titlul III. Liberalitățile, Titlul IV. Transmisiunea și partajul moștenirii.

Apoi, în Cartea a III-a – Despre bunuri, în Titlul II. Proprietatea privată, se fac referiri asupra modurilor de dobândire a proprietății, printre acestea fiind amintită și moștenirea legală sau testamentară.

Regăsim în același Cod civil dispoziții cu aplicabilitate directă în materia succesiunilor, cum ar fi cele referitoare la persoane (Cartea I – Despre persoane), familie (Cartea a II-a – despre familie), prescripție (Cartea a VI-a – Despre prescripția extintivă, decădere și calculul termenelor) sau dispoziții de drept internațional privat (Cartea a VII-a – Dispoziții de drept internațional privat).

3. Legea nr. 18/1991 a fondului funciar², Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului³, Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989⁴, ce conțin dispoziții de drept succesoral, dar și alte legi a căror enumerare exhaustivă este imposibilă și inutilă.

4. Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale⁵.

Enumerarea este doar exemplificativă și extrem de succintă. La acestea adăugăm doctrina, jurisprudența, practica notarială, legislația europeană în materie, jurisprudența CEDO, directivele Comisiei Europene și nu am spus decât o parte din

---

¹ Codul civil a intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011, prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii 287/2009, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

² Republicată în M. Of. nr. 1 din 5 ianuarie 1998.

³ M. Of. nr. 279 din 29 noiembrie 1995.

⁴ Republicată în M. Of. nr. 798 din 2 septembrie 2005.

⁵ M. Of. nr. 72 din 4 februarie 2013.

vastul izvor din care se alimentează acest mare fluviu al dreptului moștenirilor și liberalităților.

Se cuvine să remarcăm aportul cu totul excepțional al doctrinei și doctrinarilor pe umerii cărora „piticii” fiecărei generații s-au sprijinit și au împins la limita orizontului știința dreptului moștenirilor și al liberalităților. Parafrazându-l pe poetul englez Coleridge (*the dwarf sees further than the giant, when he has the giant's shoulder to mount on*), doctrinarii fiecărei epoci au putut vedea mai departe decât uriașii, întrucât au putut să se urce pe umerii lor. Dar dacă piticii urcați pe umerii uriașilor sunt miopi? ar fi putut întreba Socrate, făcând abstracție totală de existența efemeră a ființei umane. Morala ar fi următoarea: nu întotdeauna discipolii urcați pe umerii măștrilor au „văzut” mai departe decât aceștia.¹

---

¹ Se cuvine să menționăm câțiva „vizionari” în materia dreptului succesoral, sau al liberalităților în general, dar și ai altor materii deși conexe, la fel de importante, pe concluziile cărora ne-am întemeiat noi înșine constatările fără a avea nici măcar pe departe impresia că am „văzut” mai departe decât uriașii pe umerii cărora ne-am ridicat, cu respect și deferență.

Menționăm așadar:

- M. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Restitutio, Ed. All, București, 1998, în continuare *Elementele*.

- M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, în continuare *Moștenirea*.

- F. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2002, în continuare *Tratat*.

- D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și testamente*, Ed. Rosetti, București, 2003, în continuare *Succesiuni și testamente*.

- A. Bacaci, Gh. Comănița, *Drept civil. Succesiunile*, Ed. All Beck, București, 2003, în continuare *Succesiunile*.

- V. Stoica, *Dreptul la moștenire*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, în continuare *Dreptul la moștenire*.

- E. Safta-Romano, *Dreptul la moștenire, Doctrină și jurisprudență*, Ed. Graphix, Iași, 1995, în continuare *Dreptul la moștenire*.

- M. Nicolae, *Tratat de prescripție extintivă*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, în continuare *Tratat de prescripție*.

- C. Stătescu, *Drept civil. Contractul de transport. Dreptul de creație intelectuală. Succesiunile*, E.D.P., București, 1967, în continuare *Dreptul civil. Succesiunile*.

- O. Ungureanu, C. Munteanu, *Tratat de drept civil. Bunurile. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2008.

Din doctrina străină, ne-au fost de un real sprijin:

- M. Grimaldi, *Droit civil. Successions*, Litec, 3ème ed., Paris, 1995, în continuare *Successions 1995*.

- C. Jubault, *Droit civil. Les successions. Les libéralités*, Montchrestien, 2010.

- A. Delfosse, J.F. Peniguel, *La réforme des successions et des libéralités*, Litec, 2006, în continuare *La réforme*.

- Ph. Malaurie, L. Aynes, *Les successions. Les libéralités*, Defrenois, 2006.

- J.Ph. Levy, A. Castaldo, *Histoire du droit civil*, Dalloz, 2010.

- F. Terre, Y. Lequette, *Droit civil, Les successions. Les libéralités*, 3ème ed., Dalloz, Paris, 1997, în continuare *Les successions*.